

Darjinih šestdeset let – ob življenjskem jubileju prof. dr. Darje Mihelič

Letos je dopolnila šestdeset let priznana slovenska zgodovinarka Darja Mihelič. S svojim delom je posegala in posega na tista zgodovinska področja, ki so nekoliko odrinjena in jim s svojim načinom dela daje novo barvitost, obuja njihovo vsebino in vrednost.

Leta 1974 je diplomirala na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani. Oktobra istega leta se je kot stažistka-raziskovalka zaposlila na tedanjem Inštitutu za občo in narodno zgodovino na SAZU. Leta 1983 je doktorirala s tezo iz neagrarne zgodovine srednjeveškega Pirana. Inštitutu, ki se je med tem preimenoval v Zgodovinski inštitut Milka Kosa, je ostala zvesta do danes.

Na inštitutu, kjer je vedno primanjkovalo kadra, so jo takoj obremenili z različnimi nalogami. Pripravljala je doktorsko tezo, začela s pripravo piranskih notarskih knjig za objavo, zaposlili so jo s historično topografijo in problemi kolonizacije, sodelovala je pri delu na krajevnem registru za izdajo historične topografije za slovensko Štajersko in jugoslovanski del Koroške v srednjem veku prav tako pa tudi pri osebni in krajevnem registru tega dela. Delala je pri ponazorilih in registrih za prvo in drugo knjigo Gospodarske in družbene zgodovine Slovencev-Zgodovina agrarnih panog.

Svoj čas in energijo je v vseh teh letih znala spretno razdeliti na več zgodovinskih področjih. Res je, da je njena velika ljubezen srednjeveški Piran in vse, kar je povezano z njim, vendar pa prav tako učinkovito in dosledno nastopa tudi na drugih področjih. Zgodovini srednjeveškega Pirana je namenila svoje doktorsko delo Neagrarno gospodarstvo Pirana od 1280 do 1340. Drugo obsežno delo, ki razkriva preteklost življenja v srednjeveškem Piranu pa so notarske knjige. Njihove priprave za objavo in objavljanja se je lotila že zelo zgodaj (1974). Delo je nadaljevala s posameznimi krajšimi presledki in ga s pomočjo znanja, vztrajnosti, doslednosti, veselja do tovrstnega dela in zagrizenosti v letu 2009 pripeljala do konca. Tako je vsem, ki jih to obdobje in prostor zanimata in pritegneta, omogočila lažji dostop do virov, podatkov in do razumevanja družbe, gospodarskih razmer in političnega stanja tedanje dobe. Prvi dve knjigi sta izšli še pri založbi SAZU v seriji Viri za zgodovino Slovencev, naslednje pa pri Založbi ZRC v zbirki Thesaurus memoriae, Fontes. Vsi, ki jih Piran in njegovo ozemlje v srednjem veku zanima, imajo sedaj

pred seboj prepise in ves potreben komentar štirih celovito ohranjenih notarskih knjig ter trinajst le delno ohranjenih. Kot stranski produkt je ob tem delu nastal njen članek Razmislek o objavljanju starejših arhivskih spisov (ZČ 40, 1986, 1-2, 117–140), ki je v sedanjem času mogoče še aktualnejši in potrebnejši, kot je bil ob nastanku.

Piranu in njegovem življenjskemu utripu posveča še vedno zelo veliko pozornosti. Vendar pa njeno delo na tem področju ni omejeno le na srednji vek, pač pa seže tudi v novejši čas. Sem sodijo dela Tržaški pomorski promet 1759/1760 (Il traffico marittimo di Trieste 1759/1760), ki sta ga pripravila skupaj z akademikom dr. Ferdinom Gestrinom in delo Piran mesto in ljudje pred sto leti – Pirano la città e i suoi abitanti cent anni fa, ki jo je pripravila v sodelovanju s Francetom Miheličem in Jasno Pocajt, ter novejše delo Ribič, kje zdaj tvoja barka plava, ki govori o piranskem območju do sodobnosti.

Poleg že omenjenega dela, se je že v letu 1974 začela ukvarjati s Hanžičem, pregledala je njegovo rokopisno zapuščino v Nacionalni biblioteki v Zagrebu. Prav tako je nadaljevala s preučevanjem kolonizacije v okolišju Jesenice, Sava in Javornik po franciscejskem katastru. Izpisovala je podatke in jih rekonstruirala s pomočjo terezijanskih dominikalnih aktov v AS. Sodelovala je pri delu za slovenski del bibliografije za ekonomsko zgodovino Jugoslavije, ki je izšla v srbohrvaščini in angleščini pri Izdajateljskem zavodu JAZU v Zagrebu (1978). V letu 1980 je sodelovala pri redakciji tujih oblik slovenskih krajevnih imen za topografijo slovenske Štajerske in jugoslovanskega dela Koroške, v zagrebškem rokopisnem oddelku JAZU je začela raziskovati rokopisno zapuščino koroškega zgodovinarja Marka Hanziča, ki jo je izpisala v letu 1981, leta 1982 je kritično obdelala Hanžičevo zapuščino.

Leta 1984 je napredovala v znanstveno sodelavko. Leta 1986 je za svoje raziskovalno delo prejela nagrado iz sklada Borisa Kidriča. Sodelovanju z Biotehniško fakulteto TOZD za gozdarstvo je za objavo pripravila gozdna reda za Kanalsko dolino in Koroško iz leta 1784.

V letu 1989 je sodelovala pri evidentiranju in zbiranju gradiva za monografsko obdelavo neagrarnega gospodarstva in družbe na Slovenskem v 14. stoletju. V letih 1990/91 je bila kot Humboldtova štipendistka v Münchnu in Münstru.

Leta 1993 je postala nosilka projekta Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev, v letu 1994 je tudi vodila raziskavo o zgodovini obrti na Slovenskem.

Pri proučevanju zgodovine srednjega veka se je usmerila tudi v proučevanje etničnih in verskih elementov zgodnje srednjeveške zgodovine vzhodno alpskega prostora. Zanima jo, kako so na to problematiko gledali zgodovinarji od 15. do 18. stoletja. Prav tako je zanima tudi vprašanje položaja meščank v srednjem veku na Slovenskem, predvsem v Piranu. Zelo intenzivno se posveča zgodovini srednjeveških mest pri nas, zanima jo njihova podoba na pečatih in grbih, gospodarstvo Istre v srednjem veku, posesti freisinške škofije v Istri, vloga in položaj žene v predkapitalističnem obdobju v slovenskem prostoru. Raziskuje historio-grafska poročila o Karantaciji, ki jih je razširila še na nekaj bavarskih in hrvaških zgodovinarjev.

V letu 2003 se je podala tudi na področje sodobne problematike, zanimal jo je odnos, sodelovanje jugoslovanskih zgodovinarjev v drugi Jugoslaviji, s poudarkom na zadnjih dveh desetletjih. Posvetila se je tudi vprašanju pravic nad ribolovnim morjem v Piranskem zalivu po II. svetovni vojni.

Svoj pečat je pustila tudi v zgodovinskih društvih, tako v osrednjem kot v lokalnem. Tajnica Zgodovinskega društva za Slovenijo je postala leta 1976 in to zahtevno in včasih tudi nehvaležno funkcijo opravljala do leta 1980. Poleg tajniškega dela je v teh štirih letih sodelovala še pri vseh pomembnih aktivnostih, ki jih je organiziralo Zgodovinsko društvo za Slovenijo. Tako je bila med organizatorji okrogle mize jugoslovanskih ekonomskih zgodovinarjev v Ljubljani o zgodovini prometa (1977), pripravila je 19. zborovanje zgodovinarjev v Mariboru, ukvarjala se je z aktivnostmi društva ob vprašanju šolske reforme, sodelovala je pri organizaciji zgodovinskega dela razstave ob 40. obletnici SAZU (1978). Prav tako je bila aktivna pri organizaciji posvetovanja o krajevni zgodovini Laškega ob njegovi 750 letnici. V letu 1979 je sodelovala pri pripravi simpozija ob 750 letnici Kamnika ter strokovnega posvetovanja v počastitev 40. letnice izida Speransovega Razvoja slovenskega narodnega vprašanja. V letu 1980 je delala v organizacijskem odboru za pripravo 20. zborovanja zgodovinarjev v Ljubljani. Tajnica Zgodovinskega društva za Slovenijo je bila do začetka oktobra 1980. Že v letu 1982 pa je prevzela funkcijo predsednice Zgodovinskega društva Ljubljana. Tudi v tej funkciji je poleg običajnega dela, ki ga mora opravljati predsednik društva organizirala ali pa sodelovala pri organizaciji nekaterih za zgodovinarje pomembnih srečanjih. Že v letu 1982 je vodila priprave za posvetovanje jugoslovanskih ekonomskih zgodovinarjev o problematiki zgodovine gozdarstva, ki je bilo v letu 1983 v Glažuti na Kočevskem. V istem letu je sodelovala pri organizaciji simpozija o zgodovini Ljubljane ter posvetovanja o zgodovini denarništva in bančništva. Predsednica zgodovinskega društva Ljubljana je bila do junija 1986. 29. 9. 1988 je bila izvoljena za predsednico Zveze zgodovinskih društev za Slovenijo, to funkcijo je opravljala do leta 1992. V tem času je bilo 24. zborovanje zgodovinarjev na Ptuju (1988), 25. zborovanje v Murski Soboti, 26. zborovanje v Slovenj Gradcu (1992). Od leta 2001 je članica odbora Zgodovinskega društva za južno Primorsko.

Področje, ki se mu je tudi posvetila z vsem srcem, je pedagoško delo. S tem se je začela ukvarjati v spomladanskem semestru študijskega leta 1984, ko je začela s predavanji za študente zgodovine na drugi stopnji na Zgodovinskem oddelku Filozofske fakultete v Ljubljani. Predavala je izbrana poglavja iz zgodovine srednjega veka na Slovenskem, zgodovino Slovencev od naselitve do 18. stoletja, izbrana poglavja iz starejše slovenske zgodovine, pa o vsakdanjem življenju v srednjem in novem veku.

V letu 1995 je začela predavati slušateljem arheologije na Filozofski fakulteti v Ljubljani o pomožnih zgodovinskih vedah kot pripomočkih za arheologijo mlajših obdobji, o osnovah temeljnih zgodovinskih ved in starejši zgodovini vzhodno alpskega prostora. Sodelovala je tudi pri podiplomskem študijskem procesu, bila je mentorica magistrandov in doktorandov. Tudi na tem področju se je lahko posvetila svoji priljubljeni osnovni temi, slovenskemu Primorju. V letu

2001 je začela predavati na Fakulteti za humanistične študije v Kopru, kjer s tem delom nadaljuje še danes. Predava o vzponu in propadu kulturnih in gospodarskih središč v Sredozemlju ter o občini zgodovini srednjega veka. Prav tako sodeluje pri podiplomskem študiju tako Fakultete za humanistične študije v Kopru kot tudi na oddelku za zgodovino na Filozofski fakulteti kot tudi na oddelku za arheologijo na Filozofski fakulteti v Ljubljani pa tudi na oddelku za zgodovino Filozofske fakultete v Mariboru. Je članica habilitacijske komisije Fakultete za humanistične študije Univerze na Primorskem (od 2004) in članica habilitacijske komisije Univerze na Primorskem (od 2007).

Ob vsem tem delu je našla še čas in energijo za sodelovanje v različnih uredništvih. Od leta 1976 do 1980 je bila tajnica izdajateljskega sveta Zgodovinskega časopisa, Od 1981 pa do vključno 1996, ko je bil svet ukinjen, je bila njegova članica. Od leta 1991, ko je začela v Kopru izhajati revija *Annales*, je sodelovala v njenem uredništvu, najprej kot članica časopisnega sveta, od 1995 pa kot članica uredniškega odbora. Od leta 2000 je članica programskega odbora *Acta Histriae*, ki jih izdaja ZRS Koper. V letih 1987–2002 je bila sourednica za zgodovino do leta 1918 pri Enciklopediji Slovenije. Od leta 1997 do 2002 je bila sourednica zbirke *Ilustrirana zgodovina Slovencev za otroke*, kjer je izšla tudi njena knjiga *Polje, kdo bo tebe ljubil?* Za osnovnošolske otroke je v sodelovanju z Olgo Zorn Janša pripravila učbenik za 6. razred. Leta 1997 je bila sourednica revije *Les Alpes de Slovénie (Histoire des Alpes 2, Zürich 1997)*.

Sodeluje tudi v nekaterih mednarodnih zgodovinarskih združenjih. Od leta 1996 je predstavnica Slovenije v mednarodnem združenju za zgodovino Alp (*Association International pour l'histoire des Alpes*). Prav tako je od leta 1996 članica mednarodne komisije za zgodovino mest (*Commission International pour l'histoire des villes*). V letih 1996–1997 je bila na čelu Kluba Humboldtovih študentov Slovenije. Bila je tajnica Nacionalnega komiteja za zgodovinske vede.

V letu 2007 je pripravila strokovni scenarij za RTV film *Utrip srednjeveške Škofje Loke*. Sodelovala je tudi na več govornih oddajah na radiu ter pri dokumentarnem filmu *Piranska srednjeveška zgodba*.

Kljub zahtevnemu znanstvenemu delu se ni izogibala funkcijam, ki so jih prinašale vsakodnevne zahteve. Leta 1996 je bila izvoljena za predsednico Znanstvenega sveta Zgodovinskega inštituta Milka Kosa; naslednje leto je postala svetovalka na Ministrstvu za znanost in tehnologijo. Leta 1999 je sprejela predsedovanje znanstveno-raziskovalnega sveta za področje Narava in civilizacijsko-kulturna podoba Slovenije in Slovencev. Od leta 2000 do 2004 je vodila program *Slovenska zgodovina od antike do 16. stoletja*, obenem pa je bila še vodja projekta *Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev*. Predstojnica Zgodovinskega inštituta Milka Kosa je bila v času od 30. 5. 2000 do 31. 12. 2009.

Ob vse doseženem želimo Darji še veliko uspeha in zadovoljstva tako pri raziskovalnem delu kot tudi pri delu s študenti.

Eva Holz